

NOTAT NR. 02.02/90

UTEN JOBB -
EN STUDIE AV UNGDOMSLEDIGHET
KORTVERSJON AV ØF-RAPPORT NR. 10/90

GERD WIKAN OG ANNE LANDHEIM

Besøksadresse:
Berghusveien 16

Østlandsforskning
Postboks 430, 2801 GJØVIK

Telefon: 061-78401
Telefax: 061-79339

Hamar:
Kronborgveien 14
2300 HAMAR
Telefon: 065-25540
Telefax: 065-22874

Kongsberg:
Postboks 213
3601 KONGSBERG
Telefon: 03-734060
Telefax: 03-734060

Lillehammer:
Postboks 1066 Skurva
2601 LILLEHAMMER
Telefon: 062-60301
Telefax: 062-54165

ØF - NOTAT

02.02/90

Tittel:

UTEN JOBB - en studie av ungdomsledighet

Forfatter(e):

Gerd Wikan
Anne Landheim

4 emneord:

Arbeidsledighet
Ungdom
Yrkeshistorie

Dato:

1990.04.23

Ekstrakt: Sammendrag av resultater fra en studie av
ledighet blant ungdom 20-29 år i Hedmark, Akershus og
Hordaland.

Merknader:

PROSJEKTDATA:

Prosjekt nr. og navn:

02.0374.00 Ungdom og arbeidsledighet

Prosjektleder:

Gerd Wikan

Prosjektmedarbeidere:

Anne Landheim

Oppdragsgiver:

AAD

Andre publikasjoner:

Rapport 10/90: Arbeidsledige i
alderen 20-29 år - en kart-
leggingsundersøkelse.

Arbeidsnotat 02.01/90:
Arbeidsmarked og arbeids-
ledighet i tre fylker.

INNLEDNING

Dette er en kortversjon av ØF-rapport nr. 10/90 "Arbeidsledige i alderen 20 - 29 år - en kartleggingsundersøkelse". Data til denne undersøkelsen er samlet inn ved personlige intervju i fylkene Akershus, Hedmark og Hordaland høsten 1989.

Formålet med kortversjonen er å gi et rimelig fyldig sammendrag av hovedresultater og -konklusjoner i rapporten. Kortversjonen tar i liten grad opp tilnærmingsmåter, metoder og arbeidsmarkedsteori. De som ønsker å se nærmere på slike forhold og som ønsker en mer detaljert innsikt i resultatene, vises til rapporten.

Formålet med undersøkelsen er i hovedsak å kartlegge hva som kjennetegner ledige personer i alderen 20 til 29 år. Det blir foretatt en kartlegging av ulike typer arbeidsledighet. Typer arbeidsledighet blir analysert mot kjennetegn som sosial bakgrunn, utdanningsbakgrunn, mobilitetsadferd og de lediges yrkeshistorie.

Rapporten søker å dekke to problemstillinger.

1. Hva kjennetegner de ledige i alderen 20 til 29 år?
2. Hvilke former for ledighet finnes blant de ledige og hvilke faktorer av individuell karakter kjennetegner de ulike ledighetstypene?

1. UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET I AKERSHUS, HEDMARK OG HORDALAND

Utviklingen på arbeidsmarkedet preges i all hovedsak av de nasjonale trendene, med små regionale forskjeller. Vi vil her komme inn på de utviklingstrekkene som representerer særskilte utfordringer for de regionale arbeidsmarkedene. Den enkleste måten å få et skjematisk bilde av et områdes næringsstruktur på, er å se på de tre hovedsektorene primær-, sekundær-, og tertiærnæringene.

Hedmark gir et tradisjonelt bilde med sin relativt betydelige del av arbeidsplassene i primærnæringene og bergverk/industri og en relativt mindre andel av tjenesteytende næringer. Akershus utmerker seg med sin bymessige næringsstruktur. Primærnæringer og tradisjonell bergverk/industri betyr mindre, tjenesteyting mye. Hordaland gir et sammensatt bilde. Fylket har relativt stor aktivitet i bygg/anlegg og i tjenesteytende sektor. Det siste henger delvis sammen med Bergen som landelssentrum. Byen har i kraft av den funksjonen tjenesteytende funksjoner utover regionnivå.

Dersom man ser på **primærnæringen** er disse i tilbakegang sysselsettingsmessig. Det er grunn til å anta at den trenden vil fortsette. Både nasjonalt og internasjonalt press mot særlig landbruket vil føre til forandringer i retning av økt konkurranse. Skogbruket forventer man fortsatt vil ha gode konjunkturer. Det er stor internasjonal etterspørsel etter tømmer av nordisk type. Det kan ventes noe mindre etterspørsel etter massevirke og lavere priser på 90-tallet. Hovedutfordringen for bransjen er på salgs- og markedsføringssiden.

Særlig for Hedmark blir det viktig å finne alternative arbeidsplasser for de som blir presset ut av primærnæringene. Også i de andre fylkene kan dette bli viktig i regioner der primærnæringene er en betydelig sysselsettingsfaktor. Her tenker vi spesielt på utkantsområdene i Hordaland.

Sekundærnæringen sysselsetter ca 1/4 av de yrkesaktive i studiefylkene. Dette er en næringsgruppe med særlig stor andel av ledigheten, nesten halvparten av alle ledige er å finne innenfor bergverk og industri. Ett interessant trekk med Hedmark er at det relativt sett er mange kvinnelige industriarbeidere som er ledige i forhold til hva det er i de andre fylkene. For-

skjellen forklares antakelig av den bransjemessige sammensettingen av industrien i de tre fylkene.

Industrien vil fortsatt spille en nøkkelrolle i verdiskapningen i fastlands-Norge, men dens betydning for sysselsettingen vil være avtakende. Her vil det i Norge antakelig oppstå betydelige regionale variasjoner som i en viss grad vil bero på den bransjemessige sammensettingen av industrien. Den teknologiske utvikling både i produksjonen og på transportsiden tilsier at en fortsatt økt kapitalintensivering vil være nødvendig i norsk industri. Alternativet for bransjer som ikke er i stand til å nyttiggjøre seg de nye teknologiske framskrittene til å minske arbeidskraftinnsatsen er utflytting av produksjonen til lavkostland i Asia eller Øst-Europa. Det forventes betydelig omskolering i industrien der en forventer en avskalling av tradisjonell og konkurranseutsatt industri, mens vekstmulighetene ligger i kompetanseintensive sektorer.

I Hordaland er utviklingen innenfor verkstedindustrien viktig for sysselsettingen. Det er den store bransjen som sysselsetter ca 50 % av alle industrissysselsatte. For de andre industribransjene er utviklingen stabil eller i svak tilbakegang i fylket. Vanskeligst er det for bransjer som retter seg mot innenlandsk etterspørsel. Dette er et resultat av innstrammingspolitikken som har vært ført i Norge etter 1987. For Oslo/Akershus forventer man en fortsettelse av trenden med nedgang i sysselsettingen innenfor alle industribransjer. Utviklingen i Hedmark er avhengig av hva som skjer innenfor trelast, trevare, treforedling og næringsmiddel.

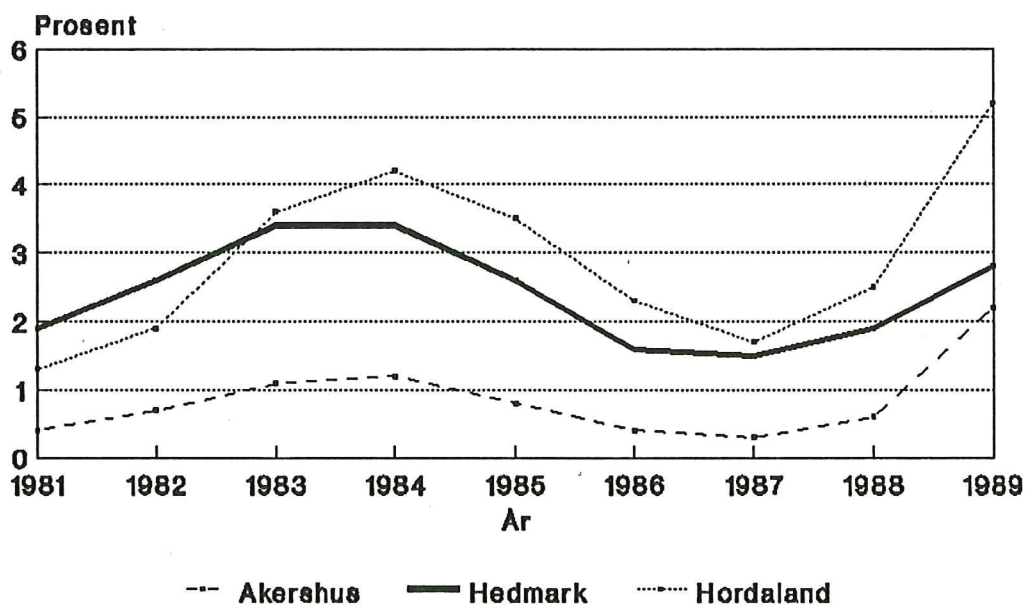
Bygg- og anleggsektoren har hatt en betydelig svikt i oppdragsmengde de siste to årene på grunn av generell lav byggeaktivitet. Særlig sterkt har dette slått ut for Hordaland og Akershus. Hordaland har blitt spesielt sterkt rammet av svikt i etterspørsel innenfor off-shore. I 1990 ser man visse muligheter for økt etterspørsel etter vedlikeholdsarbeid i Nordsjøen. Det kan bedre sysselsettingssituasjonen i Hordaland noe. Svikten i oppdragsmengden i Akershus har sammenheng med at bygge-boomen i hovedstadsområdet falt sammen på slutten av 1980-tallet. I Hedmark har man hatt en relativt stabil situasjon for bygg- og anleggsbransjen. En stor del av bransjen i Østlandsområdet venter nå på at igangsetting av byggearbeider i forbindelse med OL '94 på Lillehammer skal gi økt oppdragsmengde.

Servicesektoren har hatt nedgang i aktiviteten de siste to årene på grunn av minkende innenlandsk etterspørsel og offentlig sparepolitikk. Det er noe som man har merket både innenfor

sektorer som handel, hotell og restaurant og privat tjenesteyting generelt. Nedgang i omsetning har imidlertid ikke fått det utslaget i arbeidsledighet som man skulle forvente. Det skyldes den utbredte bruk av deltid innen disse bransjene. I alle fylkene forventes en fortsatt svak nedgang i disse bransjene utover i 1990. Det vil ramme kvinnene hardest.

Innenfor offentlig tjenesteyting (helse og skole) er det både vekstbehov og vekstmuligheter. Aldersfordelingen i samfunnet tilsier at behovet for omsorg for gamle, trygdede og barn vil være tilstede i økende grad utover i neste århundre. Stillingsstopp i stat og kommune samt bevisst politikk for å hindre økt sysselsetting i offentlig sektor, har ført til at en ikke har fått den sysselsettingsøkning her som en kan begrunne at det kan være behov for.

**Fig.1 Registrert arbeidsledighet
I prosent av arbeidsstyrken
1981 - 1989**

Arbeidemarkedsstatistikk, AD

Arbeidsledigheten er forskjellig i størrelse og delvis i sammensetting i de tre fylkene. Hordaland er det av fylkene med desidert den høyeste ledigheten høsten 1989. Som vi ser av figur 1 er dette ikke noe spesielt for 1989. Hordaland har i mesteparten av perioden ligget høyest i ledighet av de tre fylkene. Akershus har i hele perioden ligget lavest. Et annet interessant trekk ved ledigheten i de tre fylkene som framkommer av figuren er at Hordaland ser ut til å ha de største svingningene i ledighetsprosenten.

Representerer ledighetsbildet som framkommer i figuren naturlige svingninger som skyldes konjunktorene, eller ser vi begynnelsen på en helt annen og på sikt mer alvorlig form for ledighet - **strukturell ledighet**? Gjennomgangen av næringsstrukturen i de tre fylkene har med små variasjoner gitt en bilde av Norges næringsstruktur. Vi ser en industri og et jordbruk i tilbakegang og en servicesektor i vekst. Tunge trender internasjonalt tilsier at dette er en utvikling som vil forsterke seg. Hovedtyngden av framtidens sysselsetting må finnes i service-sektoren. Den sysselsettingsmessige tilbakegangen i industri og primærnæringene er således ikke kun et utslag av konjunktursvingninger - det representerer mest sannsynlig et utviklings-trekk. I størrelsesorden 40 % av de ledige kommer fra industrisektoren. Den store ledigheten kan dermed skyldes en **mistilpasning** mellom de som tilbyr og etterspør arbeidskraft? Et annet utviklingstrekk som en ser er tendensen til stadig **høyere kvalifikasjonskrav**. Høy kompetanse ser ut til å være en viktig konkurransefaktor og vil antakelig bli en enda viktigere konkurransefaktor i morgendagens Norge. Besitter dagens ledige kompetanse på det nivå som etterspørres i arbeidsmarkedet? Dette er, ved siden av mismatch i type utdanning, spørsmål som vi vil komme tilbake til i analysen av datamaterialet.

2. ARBEIDSLEDIGE I ALDEREN 20 -29 ÅR

Materialet til denne undersøkelsen bygger på intervju med 281 personer som var ledige i månedsskifte oktober/november 1989. Vi vil i dette kapitlet presentere noen av hovedresultatene. Først gir vi en oversikt over kjennetegn ved de ledige og vise hvordan rekrutteringen til ledighet fant sted, deretter kommer yrkeshistorie og typer ledighet.

2.1 Kjennetegn ved de arbeidsledige

Kjønnsfordelingen blant de ledige er omtrent slik at kvinner og menn har samme sjanse til å bli ledige. Det er omtrent like mange som er gifte/samboere som ugifte. I tillegg har litt under

halvparten barn. Det kan være naturlig å anta at en del av disse er i etableringsfasen i tillegg til at de har forsørgeransvar. Det å være ledig blir da en ekstra stor belastning.

Tabell 1. De arbeidsledige. Prosent (antall).

<u>Alder</u>		
20 - 24 år	58 %	(154)
25 - 29 år	42 %	(125)
<u>Kjønnsfordeling.</u>		
Menn	52 %	(146)
Kvinner	48 %	(135)
<u>Sivil status</u>		
Gift/samboer	50 %	(140)
Ugift	47 %	(133)
Skilt/separert	3 %	(8)
<u>Antall barn</u>		
Ingen barn	62 %	(174)
Ett barn	24 %	(68)
To barn	34 %	(13)
Tre barn eller flere	1 %	(3)

De ledige er lite **mobilitetsvillige**. Flertallet viser liten vilje til å flytte på seg eller å ukependle for å få arbeid. Hele 57 % sier at de ikke vil flytte. Dagpendling derimot er en mulighet som hele 64 % kan tenke seg. Den lave mobiliteten gjør det ikke enklere for disse å få seg arbeid.

Utdanningsnivået blant de ledige er lavt. Det er kun 1/3 av de ledige som har en yrkesrettet, fullendt utdanning. De andre har enten 9-årig grunnskole, ett års videregående skole, to/flere grunnkurs eller 3-årig videregående skole, allmennfaglig studieretning. De fleste har utdanning innenfor håndverks- industrifag og handel/kontor/økonomiske/administrative fag. Det er imidlertid kjønnsmessige forskjeller når det gjelder utdanningsbakgrunn. De ledige mennene sin utdanningsbakgrunn er mer basert på fullført yrkesskole enn hva som er tilfelle for ledige kvinner. De ledige kvinnene har oftere mange grunnkurs som utdanning. De ledige mennene har en mer yrkesrettet og fullendt utdanning enn de ledige kvinnene.

De ledige sin **sosiale bakgrunn** er ofte kjennetegnet av at de har foreldre som har tradisjonelle arbeideryrker eller yrker innenfor det lavere funksjonærskiktet. 46 % har fedre som jobber

innenfor industri, bygg og anlegg. De fleste av disse er faglærte arbeidere. Bønder, fiskere og selvstendig næringsdrivende er underrepresenterte yrker blant fedrene. Bildet ser imidlertid forskjellig ut for de ledige sine mødre. Ca. 90 % har mødre som er ufaglærte arbeidere, funksjonærer eller hjemmeværende. Foreldrene har i hovedsak høyere utdanning enn de ledige. Dvs. det er flere av foreldrene som har høgskoleutdanning enn de ledige i utvalget. Imidlertid har foreldrene til de ledige en betydelig lavere utdanningsbakgrunn enn det som er gjennomsnittet i befolkningen i den samme aldersgruppen.

2.2 Rekruttering til ledighet

To av tre var i arbeid før de ble ledige. De resterende var enten ferdige med utdanning, hadde svangerskapspermisjon eller utførte militærtjeneste.

Tabell 2. Siste aktivitet før registrert ledig.

Arbeid	67 %
Utdanning	15 %
Ute av arbeidsstyrken	14 %
På arbeidsmarkedstiltak	3 %
Sum	100 %

Hoveddelen av de som hadde vært i arbeid før ledighet ble oppsagt eller permittert. Den viktigste grunnen til oppsigelse/permittering var redusert drift eller omorganisering i bedriften.

Tabell 3. Årsaker til oppsigelser/permitteringer. Prosent

Redusert drift	63 %
Bedriftsnedleggelse	22 %
Fikk sparken	8 %
Omorganisering	11 %
Andre grunner	1 %
Sum	105 %

Vanligvis var det et mindretall ved bedriften som mistet jobben samtidig med de arbeidsledige i denne undersøkelsen. Dette kan vise at personer i denne aldersgruppen er spesielt utsatt for oppsigelser/permisjon når det går dårlig i en bedrift. Begrunnelsen for at de unge blir sagt opp først kan ligge på to plan: Det kan skyldes de unges mangel på yrkeserfaring og kvalifikasjoner.

Det kan være et resultat av sterke lokale fagforeningene som hevdholder ansienitetsprinsippet ved oppsigelser og permitteringer.

Forskjellige problemer kjennetegner disse gruppenes forhold til arbeidsmarkedet. De som ble oppsagt eller permittert ble "utstøtt" fra arbeidsmarkedet. Personer som kommer rett fra utdanning og personer som var ute av arbeidsstyrken er "utestengt" fra arbeidsmarkedet. De kommer seg ikke inn på arbeidsmarkedet. De som selv har sagt opp, er mer "frivillig" ledige. Av intervjuene kom det imidlertid fram at en del av disse sa opp fordi de ble oppfordret til det av sjefen. De ønsket ikke selv å slutte. Det er derfor naturlig å anta at det er få av disse som er arbeidsledige etter eget ønske. Det å si opp jobben i disse tider medfører at det er ekstra vanskelig å få seg ny jobb. Totalt sett er det et fåtall av de ledige som er det "frivillig". Det største problemet for de ledige i denne undersøkelsen er at de er utstøtt fra arbeidsmarkedet. Med andre ord: De fleste var i arbeid før de ble ledige, men ble oppsagt eller permittert.

2.3 Yrkeshistoriemønster.

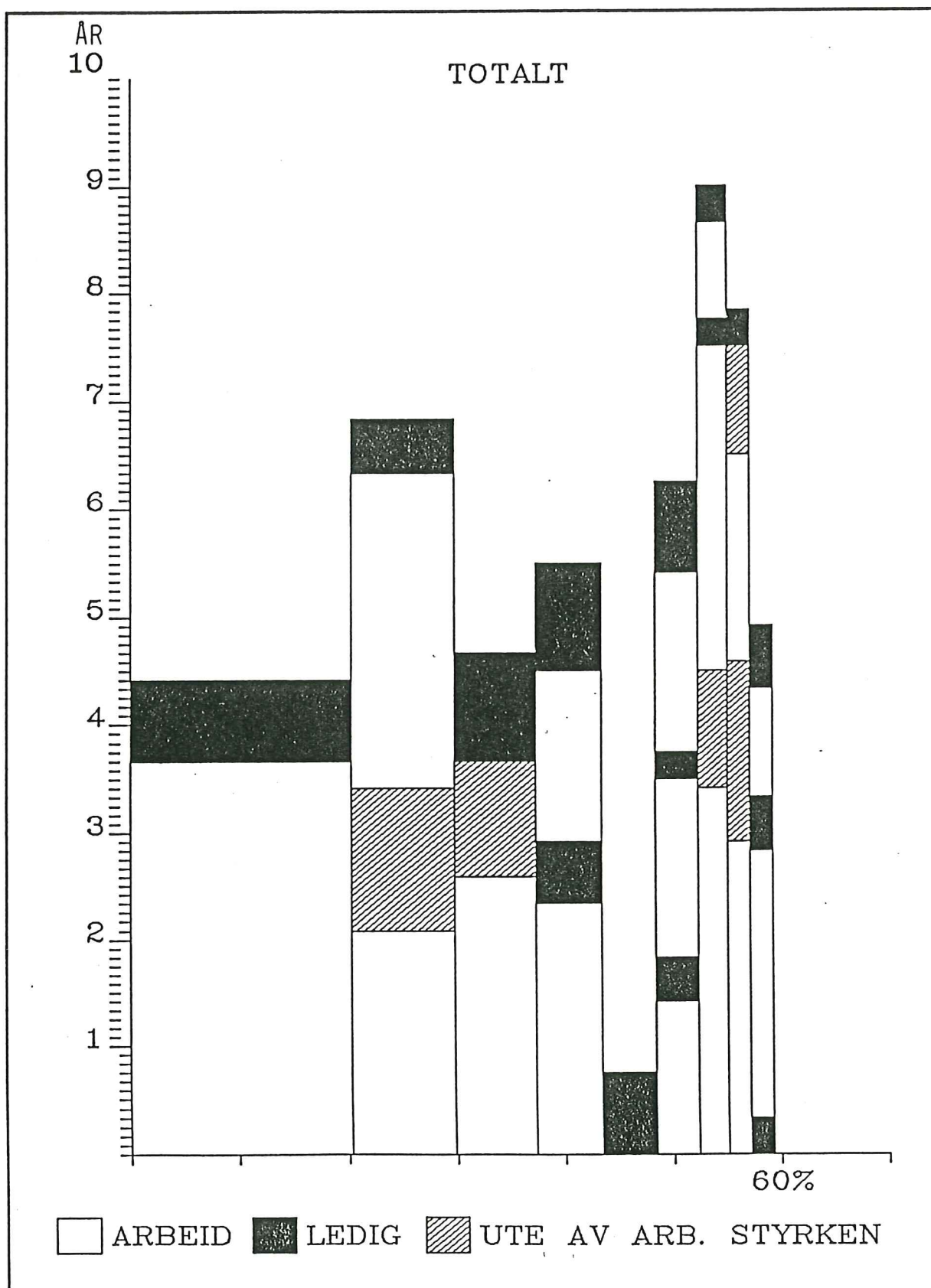
Data for yrkeshistorien til de arbeidsledige er bearbeidet til yrkeshistoriemønster. Det presenterer data på en mer oversiktlig og samlet måte. Det blir forhåpentligvis lettere å se de "typiske" yrkeshistoriemønster. I tillegg får vi informasjon om historier og ikke bare enkeltaktiviteter.

Mønstrene viser yrkeshistorien etter fullført utdanning. De tre mest utbredte yrkeshistoriske mønstre er :

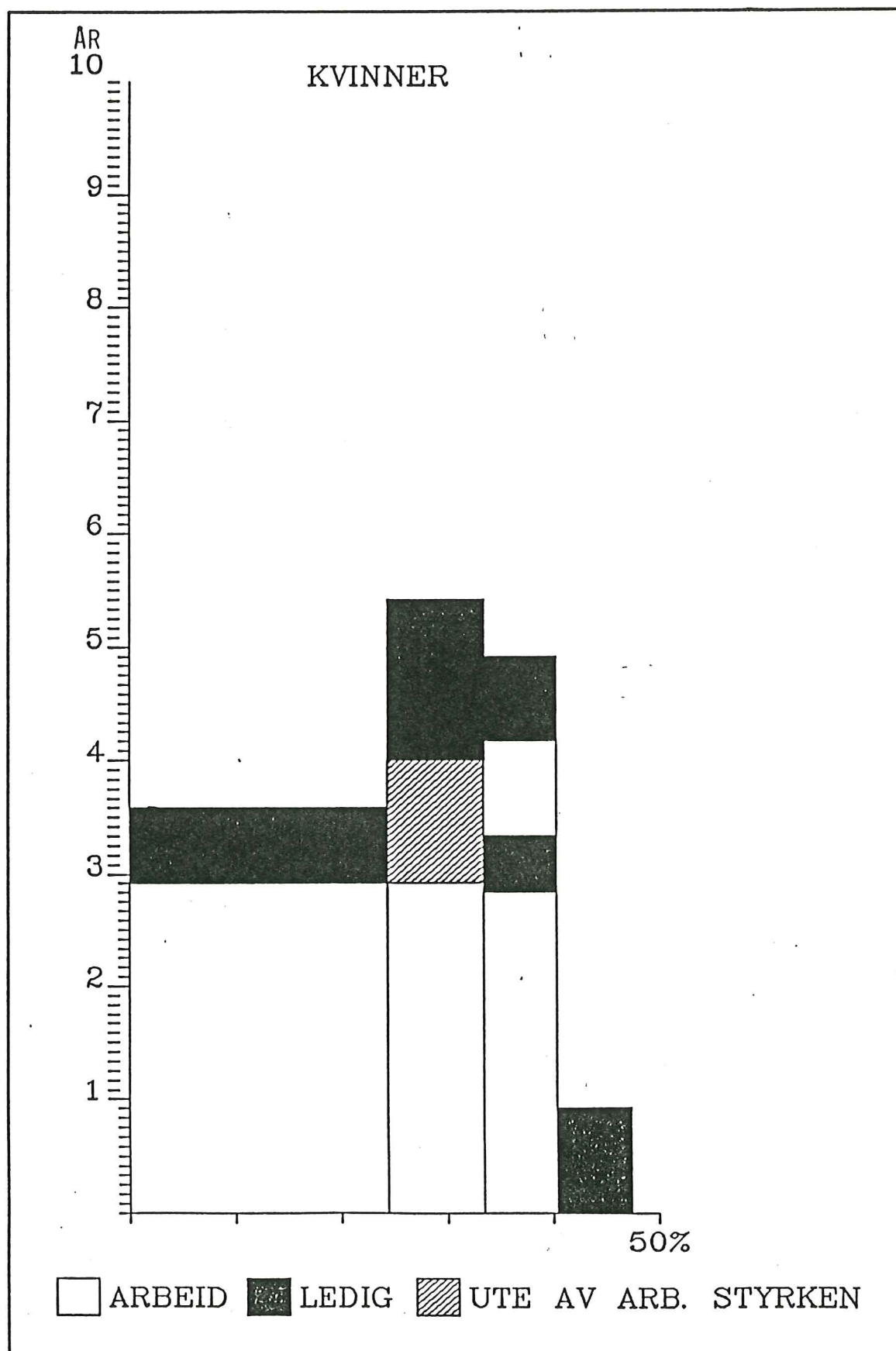
- * Jobb - ledig
- * Jobb - ute av arbeidsstyrken - jobb - ledig
- * Jobb - ute av arbeidsstyrken - ledig

Den "typiske" arbeidsledige har vært i jobb inntil han eller hun ble ledig. Yrkeshistoriemønstrene viser oss at forløpet jobb - ledig er det som hyppigst går igjen. De to nest mest vanlige mønstrene er mønstre hvor det har vært en periode ute av arbeidsstyrken før ny jobb, eventuelt direkte over i ledighet. Nesten halvparten har vært ledige tidligere, de fleste av dem kun en gang. Relativt hyppige jobbskifter og perioder uten jobb eller ute av arbeidsstyrken er noe som er utbredt i hele gruppen. Hyppige jobbskifter øker sjansen for at det har vært ledighetsperioder innimellom.

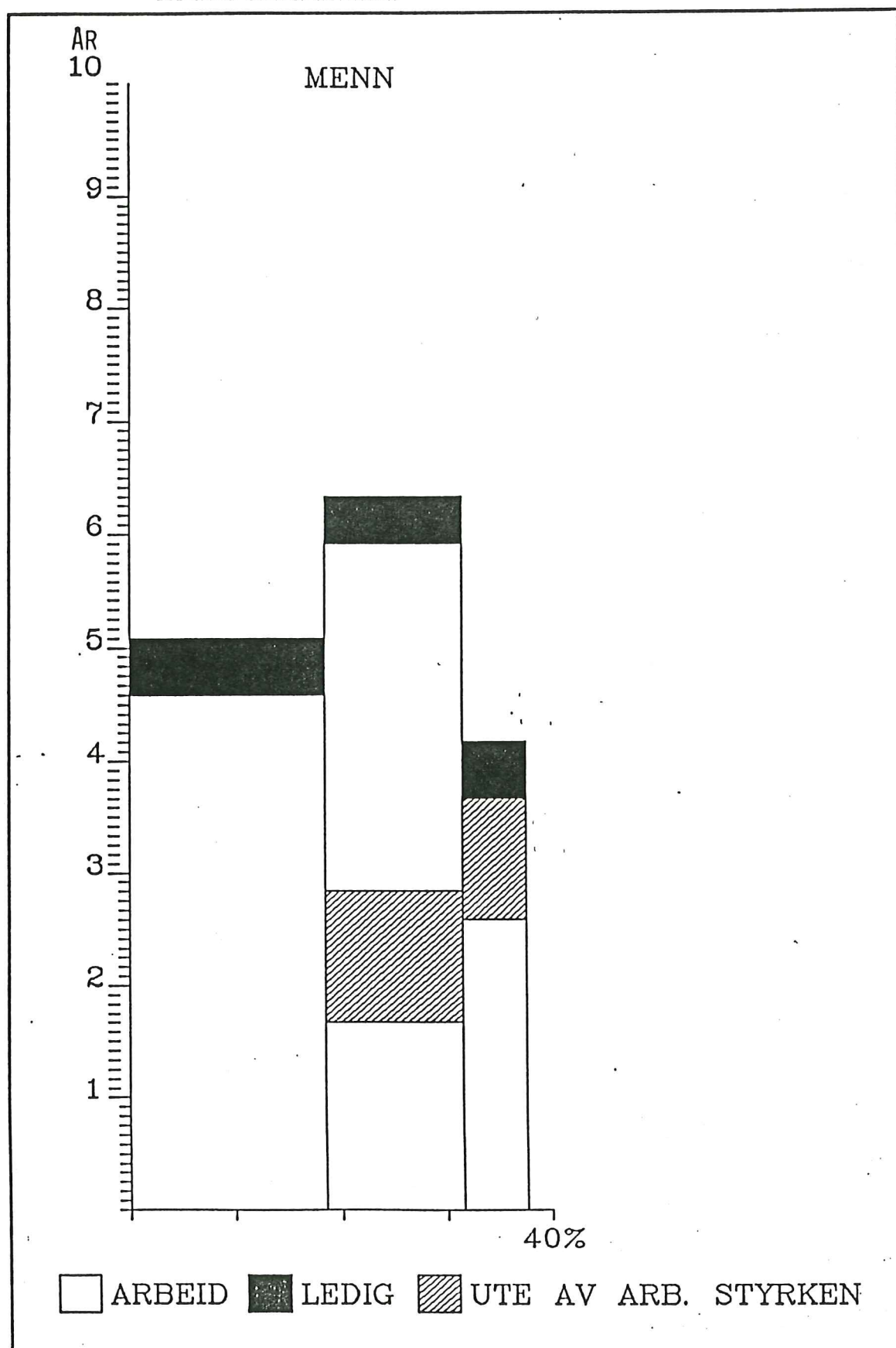
Figur 2. Arbeidshistoriemønster for alle ledige. Prosent av alle enheter og gjennomsnittsverdi for hver enkelt aktivitet.

Figur 3. Arbeidshistoriemønstre for kvinner. Prosent av alle kvinner og gjennomsnittsverdi for hver enkelt aktivitet.

Figur 4. Arbeidshistoriemønster for menn. Prosent av alle menn og gjennomsnittsverdi for hver enkelt aktivitet.

For både menn og kvinner er det mest vanlige mønsteret å ha vært i kontinuerlig arbeid før ledighet. Det er imidlertid flere kvinner som har dette mønsteret enn menn, men det er viktig å bemerke at kvinnene har vært kortere i arbeid enn mennene (fig 3 og fig 4). I tillegg har kvinnene vært lengre ledige i siste ledighetsperiode. Mennene har vært lengre i sammenhengende arbeid før de ble ledige. Det er to mønstre som er felles for kvinner og menn: Kontinuerlig i arbeid før ledighet og ute av arbeidsstyrken før ledighet. Det kan synes som at personer som har vært ute av arbeidsstyrken (militærtjeneste eller omsorgspermisjon) har vanskeligheter med å komme inn igjen på arbeidsmarkedet.

Gruppen arbeidsledige unge voksne er imidlertid meget heterogen i sin yrkeshistorie. Det viser seg blant annet ved at det er kun 20 % som representerer den mest "vanlige" yrkeshistorien. Kanskje er det mest karakteristiske trekket ved de arbeidsledige at de er en sammensatt gruppe. Hele 40 % har yrkeshistorier som er såvidt unike at de ikke lar seg generalisere i et mønster.

2.4 Ledighetstyper

De ledige kan deles inn i fem ledighetstyper ut fra faktor som tidligere ledighet og ledighetsfrekvens.

Førstegangsledige

Personer som enten har vært i kontinuerlig arbeid eller de har vært i arbeid med avbrudd ute av arbeidsstyrken.

Annengangsledige

Personer som har vært ledige en gang tidligere.

Konjunkturledig

Personer som har hatt en tidligere ledighetsperiode, hvor denne ledighetsperioden var under siste nedgangskonjunktur.

Utestengte

Personer som kommer rett fra utdanning og som ikke har yrkeserfaring.

Gjengangere

Personer som har vært ledige mellom 2 og 10 ganger før siste ledighetsperiode og hvor ledighetsperiodene har vært på tvers av nedgangskonjunkturer.

Tabell 4. Ledighetstyper ut fra yrkeshistorie. Prosent og (antall).

Førstegangsledig	50 %	(139)
Annengangsledige	18 %	(51)
Konjunkturledige	7 %	(21)
Utestengt	4 %	(11)
Gjenganger	21 %	(59)
Totalt	100 %	(281)

Hensikten ved å gruppere de ledige etter typer ledighet har vært å studer om det er en sammenheng mellom andre kjennetegn ved den ledige og ledighetstype. Vi vil i det følgende oppsummere de viktigste kjennetegn ved hver ledighetstype.

Førstegangsledige, er den største gruppen. De har ikke vært ledige tidligere. De er den gruppen som har størst variasjon i forhold til individuelle bakgrunnsvariabler. Dette er naturlig i og med at de er den største gruppen. Denne gruppen har størst variasjon med hensyn til kjønn og alder. Litt over halvparten er under 25 år og menn. De førstegangsledige har et variert utdanningsnivå i forhold til de andre gruppene. I tillegg er de den gruppen som har færrest personer med 9-årig grunnskole. De førstegangsledige har også størst spredning innen de ulike yrkene. De har ikke hatt hyppige jobbskifter. De førstegangsledige har gjennomsnittlig vært i arbeid i 4 år. Over halvparten har bare vært fast ansatt i de jobbene de har hatt. 14 % av de førstegangsledige hadde kommet i arbeid ved intervju tidspunktet. De førstegangsledige er en gruppe som har hatt en forholdsvis fast tilknytning til arbeidsmarkedet. Ca. 30 % er villige til å flytte for å få seg nytt arbeid.

Blant de **annengangsledige** er det flest kvinner, og personer under 25 år. De annengangsledige har vært ledige en gang tidligere. De har et forholdsvis lavt utdanningsnivå. Det er kun 24 % som har en formell og fullført utdanning. De fleste har yrkeserfaring fra handel og kontor og serviceyrker. De annengangsledige har skiftet jobb forholdsvis ofte. Nesten halvparten har hatt fire eller flere jobbskift. Dette er interessant når vi vet at de har vært ledige kun en gang tidligere. Denne gruppen har vært gjennomsnittlig i arbeid i 4 år. I tillegg har de i snitt vært ledige ca. 1 år tilsammen. Ca. halvparten har ikke vært fast ansatt i de jobbene de har hatt. 16 % av de engangsledige hadde kommet i arbeid på intervju tidspunktet. De er den gruppen hvor flest har kommet i arbeid igjen på tross av at de har et lavt utdanningsnivå. Ca. 30 % er

villige til å flytte for å få seg nytt arbeid.

De **utestengte** utgjør den minste gruppen blant de ledige. De utestengte er personer som kommer rett fra utdanning uten noen gang å ha vært i arbeid eller ledige. De fleste utestengte er under 25 år, samtidig som det er litt flere menn enn kvinner. De er den gruppen som har det høyeste utdanningsnivået. Omtrent alle har fullført yrkesskole eller høgskoleutdanning. Dette er personer som ut fra utdanningsnivå burde stille sterkt når det gjelder å få seg arbeid. Problemet er at de ikke har noen langvarig yrkeserfaring. De utestengte har i siste ledighetsperiode vært ledige i ca. 7 måneder. Det er imidlertid viktig å nevne at 30 % av de utestengte ikke lenger var ledige da de ble intervjuet. 10 % har fått seg arbeid, 10 % er ute av arbeidsstyrken, mens 10 % tar seg mer utdanning. Det er rimelig å anta at de 10 % som er ute av arbeidsstyrken er skjult ledige. Ca. 20 % er villige til å flytte for å få seg arbeid.

Konjunkturledige er personer som har en tidligere ledighetsperiode, hvor denne perioden var under siste nedgangskonjunktur. De konjunkturledige utgjør kun 7 % av de ledige. Litt over halvparten er over 25 år og menn. Ca. 40 % har en fullført, formell utdanning. De fleste er utdannet innen håndverk og industrifag. I tillegg er det mange som har hatt jobber innenfor industri, bygg og anlegg. Dette er nettopp yrker som er utsatt for konjunkturedgang og sesongsvingninger. De konjunkturledige har ikke hyppig jobbskifte, samtidig som de er den gruppen som har vært lengst tid i arbeid. De har tilsammen vært ledige i 1.5 år. Mange har vært fast ansatt i de jobbene de har hatt. Det er ingen av de konjunkturledige som hadde kommet i arbeid ved intervjuetidspunktet. Dette kan muligens forklares med at disse personene har utdanning og yrkesbakgrunn i nedgangsnæringer. Det finnes få ledige jobber for denne gruppen i dag. De blir da stående med en yrkeserfaring og utdanning som det ikke er behov for i arbeidslivet. Ca. 43 % er villige til å flytte for å få seg arbeid.

De fleste **gjengangerne** er under 25 år. I tillegg er 58 % menn. Gjengangerne er den gruppen i utvalget som har flest jobbskifter og ledighetsperioder. De har også det laveste utdanningsnivået. Hele 70 % har ingen formell, fullført utdanning. I tillegg har de jobbet i yrker som har vært utsatt for nedgangskonjunktur og sesongledighet. Vi tenker da spesielt på industri, bygg- og anleggsjobber. Dette kan være noe av forklaringen på at de har relativt mange ledighetsperioder. En annen forklaring kan være at det er de fleste har vært ansatt i midlertidige arbeidskontrakter. Det at de ikke får seg fast jobb kan i mange tilfeller føre til vandring fra den ene jobben til den andre. Midlertidige arbeidskontrakter kan være et resultat

av at arbeidet har vært av midlertidig karakter. En del av arbeidet innenfor industri, bygg og anlegg er sesongbestemt og midlertidig. Det er ingen av gjengangerne som hadde fått seg arbeid ved intervjuetidspunktet. Gjengangerne har i snitt vært ledige 2 år av sin yrkeshistorie på 5.5 år. Omtrent halvparten er villige til å flytte for å få arbeid.

3. KONKLUSJON

Et viktig trekk ved arbeidsmarkedet på 80-tallet er de mer kontinuerlige strukturendringene som har funnet sted. Vi har hatt forskyvninger i næringer og bransjer, samtidig som vi har hatt liten sysselsettingsskaping i forhold til antallet jobbsøkere. Dette har resultert i at bestemte kunnskaper og ferdigheter ikke blir etterspurt i samme grad som tidligere, mens tilbudet av andre kvalifikasjoner ikke strekker til. Samtidig stilles det økende krav til utdanning på de fleste av samfunnets områder. Det har på denne måten utviklet seg en type ledighet som nå har fått større utbredelse: **Strukturell ledighet.**

Dette har gitt seg utslag i oppsigelser og påfølgende ledighet. De ledige i undersøkelsen har i stor grad vært ansatt i bransjer og næringer som er i tilbakegang. De fleste har hatt jobber innen industri, bygg og anlegg og i ulike yrker rettet mot servicesektoren. Dette er yrker som både er utsatt for konjunktursvingninger og sesongledighet, samt at deler av industrien har gjennomgått større strukturendringer. Strukturendringene i industrien har blant annet medført sysselsettingsmessig nedgang på hele 80 tallet og økte kompetansekrav og krav til sertifisering. Et interessant trekk ved de ledige er at det er et fåtall som har jobbet i omsorgssektoren eller med undervisning.

Ledigheten for personer i denne undersøkelsen kan hovedsakelig betraktes som **strukturledighet**. De ledige har kvalifikasjoner både i form av utdanning og yrkeserfaring som det i dag ikke er så stor etterspørsel etter. Riktignok har yngre personer en viss mulighet til å få ufaglærte jobber, men da tilgangen på ufaglært arbeid er minkende, vil sjansene bli begrenset. Det er dermed en sjanse for at de kvalifikasjoner de ledige sitter inne med ikke er aktuelle for dagens og framtidens krav til arbeidskraft. Et resultat av dette kan være at de ledige har store sjanser til å forbli langtidsledige. Resultater fra denne undersøkelsen viser at de fleste hadde vært ledige over et halvt år da de ble intervjuet, mens det var en liten andel som hadde kommet i arbeid. Dette viser at de fleste allerede er over minimumsgrensen for langtidsledighet. Et

annet moment er at langvarig og høy arbeidsledighet i seg selv kan føre til at bestemte grupper ikke blir etterspurt ved at diskrimineringen på arbeidsmarkedet øker. Yngre arbeidstakere er en av de gruppene som er sterkest utsatt for diskriminering.

Sjansene for at de ledige i denne undersøkelsen skal komme seg ut igjen på arbeidsmarkedet varierer nok litt etter hvem de er. Noen ledighetstyper i undersøkelsen vil sannsynligvis være mer utsatt for langtidsledighet enn andre. De **utestengte** i denne undersøkelsen, dvs. personer som ikke tidligere har vært på arbeidsmarkedet, vil nok ha minst problemer med å få seg arbeid, selv om de ikke har yrkeserfaring. Størsteparten i denne gruppen har høgskoleutdanning og burde dermed sitte inne med kompetanse det i dag er behov for. De utestengte er nok hovedsakelig personer som er friksjonsledige. Med det menes at de er ledige fordi de er i en søkeperiode etter arbeid og ikke fordi de mangler kompetanse det er etterspørsel etter, eller at de ønsker jobb i næringer som er utsatt for nedgangskonjunktur. Denne gruppen utgjør kun 11 personer i undersøkelsen. Den mest utsatte gruppen av de ledige kan være **gjengangerne**. Dette er personer som har vært ledige mange ganger tidligere og som ikke har fått noen fast tilknytning til arbeidsmarkedet. I tillegg til at de har vist ustabil atferd på arbeidsmarkedet har de også et lavt utdanningsnivå. De er allerede "tapere" på arbeidsmarkedet. De har ennå ikke opplevd å være i en jobb over lengre tid. De kan ha store sjanser til å forbli langtidsledige. Dette er en gruppe hvor det er spesielt viktig å sette inn tiltak som både kan virke motiverende og kvalifiserende.

Når det gjelder de **førstegangsledige** og de **annengangsledige** er dette personer som har hatt en forholdsvis stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. Deres sjanser for å få arbeid vil sannsynligvis være større enn for gjengangerne. De har vist at de kan være stabil arbeidskraft. På den annen side har de i stor grad vært ansatt i yrker som er i tilbakegang. Det sentrale spørsmålet blir om de har kompetanse som det er etterspørsel etter. Hvis de ikke har det, blir det viktig å sette ressurser inn på å unngå at de forblir langtidsledige.

De "**konjunkturledige**" er en gruppe som også har vist at de har hatt en stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. De har vært ledige en gang tidligere. Dette er personer som er utsatt både for konjunkturledighet og strukturledighet. For den gruppen som er utsatt for strukturledighet vil sjansene for å få nytt arbeid være minst. Det er ikke i så stor grad som tidligere bruk for deres kompetanse. De konjunkturledige, dvs. de som har jobbet innenfor bygg og anlegg, vil sannsynligvis ha sjanse til ny jobb når næringen er på vei opp igjen.

Langtidsledighet kan føre til at vi får en gruppe mennesker som utvikles til å bli funksjonsudyktige på arbeidsmarkedet. Det er viktig å understreke at dersom en ser arbeidsledighet som et utslag av strukturelle endringer i økonomien, er det all mulig grunn til å anta at ny økonomisk vekst ikke nødvendigvis vil medføre tilsvarende økning i sysselsettingen. En måte å løse strukturledigheten på kan være å endre kompetansen både blant dagens ledige og den framtidige arbeidskraften.

Hvorvidt en kan øke kompetansenivået hos de ledige er bl.a. avhengig av deres "omstillingsvillighet". Med omstillingsvilje snakker vi her om ønsket om videreutdanning/omskolering og flytte-villighet. De ledige er i stor grad villige til å gjøre noe med sin situasjon. Mange ønsker å videreutdanne eller omskolere seg for å bedre sin kompetanse. Det er imidlertid et mindretall som er villige til å flytte for å få seg arbeid. Dette kan ha sammenheng med at de anser muligheten til å få seg arbeid som liten uansett hvor i landet de bor.

Undersøkelser fra andre europeiske land som har vært i samme situasjon som Norge i dag er inne i, viser at langtidsledigheten har økt for visse grupper av arbeidstakere. Dette har spesielt gått ut over unge arbeidstakere. Dette er et faremoment vi bør unngå i Norge.

En tradisjonell passiv arbeidsmarkedspolitikk er lite egnet til å hjelpe utsatte grupper tilbake til arbeidslivet, dersom kvalifikasjonene de har er uaktuelle. I tillegg er ikke denne typen tiltak med på å bevare arbeidsevnen gjennom en lengre ledighetsperiode. **Det trengs aktive, målrettede tiltak der en endring i de lediges kvalifikasjoner bør prioriteres.** Denne typen tiltak bør i utgangspunktet settes inn preventivt før folk blir langtidsledige. Å prioritere langtidsledige bør derfor bety å bruke den kunnskap en har om utsatte grupper på arbeidsmarkedet, til å få dem inn på tiltak før de er blitt langtidsledige.

Ønsker en å minske den strukturelle ledigheten på arbeidsmarkedet bør det skje en bedre samordning og et bedre samarbeid mellom de ulike etater, der kompetanseheving/ -endring og opplæring finner sted både i utdanningsvesenet, i arbeidsmarkedsstaten og ikke minst i arbeidslivet.